

Vissa handelspolitiska frågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet 19 motionsyrkanden om olika handelspolitiska frågor. Samtliga yrkanden avstyrks av utskottet. Ställningstagandena från utskottet har föranlett nio reservationer.

Riksdagens partier har under en lång tid varit eniga om att frihandel som princip både är ett svenskt och ett globalt intresse, vilket bekräftas i betänkandet.

När det gäller organisationsfrågor inom Världshandelsorganisationen (WTO) anser utskottet att en diskussion om WTO:s funktionssätt bör anstå tills förhandlingarna inom Doharundan är avslutade. I en reservation (v, mp) framförs uppfattningen att ju förr WTO reformeras, desto bättre.

Liksom tidigare ser utskottet positivt på att frågan om handel i samband med miljö- och etikfrågor samt sociala frågor har kommit upp i olika organ och i skilda sammanhang. Med hänvisning till att stora ansträngningar pågår på olika nivåer för att hävda dessa värden i samband med handel avstyrker utskottet motionsyrkanden rörande dessa frågor. Kritiken i en reservation (s) inriktas bl.a. på att arbetet mot oacceptabla arbetsvillkor måste förstärkas och skyndas på. I en annan reservation (v, mp) ligger tonvikten på hur konsumentkraven i industriländerna kan driva fram bättre arbetsvillkor i multinationella företag med verksamhet i utvecklingsländerna.

Vidare avstyrker utskottet ett motionsyrkande om immaterialrätt i WTO:s avtal. Enligt utskottet måste utvecklingsländernas tillgång till läkemedel underlättas utan att patentsystemet undermineras. Företrädarna för Socialdemokraterna och Vänsterpartiet anser i en reservation att Sverige bör vara mer pådrivande när det gäller att främja tillgången till läkemedel för utvecklingsländer samtidigt som immaterialrätten värnas.

Med hänvisning till de ansträngningar som pågår för att främja miljöhänsyn vid statsstödd exportfinansiering avstyrker utskottet slutligen motionsyrkanden på detta område. I en reservation (v) hävdas att Exportkreditnämndens miljöpolicy inte är heltäckande. Även en annan reservation (mp) har denna utgångspunkt.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Utskottets överväganden	7
Inledning	7
Frihandel och handelshinder	8
Motionerna	9
Vissa kompletterande uppgifter	9
Utskottets ställningstagande	11
Organisation av WTO	12
Motionen	12
Vissa kompletterande uppgifter	13
Utskottets ställningstagande	13
Handel i samband med miljö- och etikfrågor samt sociala frågor	15
Motionerna	15
Vissa kompletterande uppgifter	16
Utskottets ställningstagande	18
Immaterialrätt	20
Motionen	20
Vissa kompletterande uppgifter	20
Utskottets ställningstagande	22
Vissa EU-frågor	23
Motionerna	23
Vissa kompletterande uppgifter	23
Utskottets ställningstagande	25
Tull på etanol	26
Motionerna	26
Vissa kompletterande uppgifter	26
Utskottets ställningstagande	27
Exportkrediter för små företag	28
Motionen	28
Vissa kompletterande uppgifter	28
Utskottets ställningstagande	29
Miljöfrågor vid exportkreditgivning	30
Motionen	30
Vissa kompletterande uppgifter	30
Utskottets ställningstagande	31
Reservationer	33
1. Organisation av WTO, punkt 2 (v, mp)	33
2. Handel i samband med miljö- och etikfrågor samt sociala frågor, punkt 3 (s)	34
3. Handel i samband med miljö- och etikfrågor samt sociala frågor, punkt 3 (v, mp)	35
4. Immaterialrätt, punkt 4 (s, v)	36
5. Vissa EU-frågor, punkt 5 (s)	37
6. Vissa EU-frågor, punkt 5 (v, mp)	37

7. Tull på etanol, punkt 6 (v)	38
8. Miljöfrågor vid exportkreditgivning, punkt 8 (v)	38
9. Miljöfrågor vid exportkreditgivning, punkt 8 (mp)	39
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	41
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007	41

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Frihandel och handelshinder**

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U357 yrkande 1 och 2007/08:U358 yrkandena 10 och 11.

2. **Organisation av WTO**

Riksdagen avslår motion 2007/08:U201 yrkande 3.

Reservation 1 (v, mp)

3. **Handel i samband med miljö- och etikfrågor samt sociala frågor**

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U201 yrkande 9, 2007/08:U357 yrkande 2, 2007/08:N213, 2007/08:N354 yrkande 2 och 2007/08:A307 yrkande 2.

Reservation 2 (s)

Reservation 3 (v, mp)

4. **Immateriellrätt**

Riksdagen avslår motion 2007/08:U357 yrkande 13.

Reservation 4 (s, v)

5. **Vissa EU-frågor**

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U201 yrkande 4, 2007/08:U353 yrkande 14 och 2007/08:U358 yrkande 14.

Reservation 5 (s)

Reservation 6 (v, mp)

6. **Tull på etanol**

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:T327 yrkande 20 och 2007/08:N399.

Reservation 7 (v)

7. **Exportkrediter för små företag**

Riksdagen avslår motion 2007/08:N245.

8. **Miljöfrågor vid exportkreditgivning**

Riksdagen avslår motion 2007/08:N291 yrkandena 1–3.

Reservation 8 (v)

Reservation 9 (mp)

Stockholm den 4 mars 2008

På näringsutskottets vägnar

Karin Pilsäter

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Pilsäter (fp), Tomas Eneroth (s), Bertil Kjellberg (m), Carina Adolfsson Elgestam (s), Hans Rothenberg (m), Jan Andersson (c), Alf Eriksson (s), Krister Örnfjäder (s), Maria Plass (m), Berit Högman (s), Mikael Oscarsson (kd), Marie Weibull Kornias (m), Kent Persson (v), Karin Åström (s), Karin Granbom (fp), Bengt-Anders Johansson (m) och Lage Rahm (mp).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlas elva motioner från den allmänna motionstiden om vissa handelspolitiska frågor.

Vid en studieresa till Indien, vilken företogs av en utskottsdelegation i februari 2008, belystes vissa av de aktuella frågorna.

Utskottets överväganden

Inledning

Världshandelsorganisationen (World Trade Organization, WTO) bildades år 1995 efter Uruguayrundans avslutande. I utskottets betänkande 2006/07: NU10 från mars 2007 finns i inledningen en bred redogörelse för WTO. När det gäller organisationens bakgrund, uppgifter, beslutsprocess och antal anställda hänvisas till detta betänkande. Ytterligare information om WTO finns i betänkande 2005/06:NU7, där skrivelsen om svensk handelspolitik i WTO:s Doharunda (skr. 2005/06:9) behandlades.

WTO har inte undergått några större förändringar under år 2007 jämfört med föregående år. Medlemsantalet ligger kvar på ca 150 länder. Bland det trettiotal länder som har ansökt om WTO-medlemskap är särskilt Ryssland och Ukraina av intresse för svensk del. Ukraina har i början av år 2008 godkänts som medlem, och landets anslutning träder i kraft 30 dagar efter det att Ukraina har ratificerat tillträdesprotokollet.

Som medlem i EU omfattas Sverige av EU:s gemensamma handelspolitik. EU-kommissionen för gemenskapens talan i handelsförhandlingarna, vilket sker i nära samarbete med medlemsstaterna.

Vid WTO:s fjärde ministerkonferens i Doha, Qatar, år 2001 enades medlemsländerna om att inleda en ny förhandlingsrunda, den s.k. utvecklingsdagordningen från Doha (Doha Development Agenda). Förhandlingsrundan skulle vara klar till den 1 januari 2005, men detta har inte lyckats, utan den pågår fortfarande.

Förhandlingsläget inom Doharundan i februari 2008 kan kortfattat summeras på följande sätt:

- På jordbruksområdet har förhandlingsmöten ägt rum i början av år 2008. Förhandlingarna har återupptagits i februari med diskussioner om den reviderade förhandlingstexten, som ordföranden i WTO:s jordbrukskommitté presenterade den 8 februari 2008. På plenarmötet i februari accepterade alla medlemsländer den nya texten som bas för förhandlingar.
- Även ordföranden i industrivaruförhandlingarna presenterade en reviderad version av förhandlingstexten den 8 februari. Den är nu föremål för förhandlingar. Det är oklart om och när det kan komma ytterligare en reviderad version.
- Informella förhandlingar pågår på tjänsteområdet och ordföranden har lagt fram en rapport över förhandlingsläget. Många medlemsstater vill dock se en riktig förhandlingstext på bordet. Enligt uppgift från den svenska representationen kommer denna text troligen inom de när-

maste veckorna och innan förhandlingarna går in i den horisontella processen, där alla områden förhandlas samtidigt, dvs. i mitten eller slutet av mars 2008.

- WTO:s generaldirektör Pascal Lamy tror att det finns en möjlighet att avsluta rundan före slutet av år 2008.

En särskild EU-fråga gäller EG:s ekonomiska partnerskapsavtal (Economic Partnership Agreements, EPA) med Afrika, Västindien och Stillahavsregionen (de s.k. AVS-länderna). EPA ska ersätta de särskilda och ensidiga handelspreferenser som EU har gett AVS-länderna under det s.k. Cotonouavtalet. Preferenserna har ansetts strida mot WTO:s regelverk, eftersom de inneburit att andra utvecklingsländer diskrimineras. År 2001 beviljades EU ett undantag för dessa preferenser av WTO, men undantaget löpte ut i slutet av år 2007.

De avtal som under slutet av år 2007 förhandlades fram mellan EU och AVS-länderna har formen av regionala frihandelsavtal. Eftersom förhandlingarna mellan EU och de flesta länderna var försenade föreslogs och accepterades en tillfällig lösning, s.k. interimsavtal, som endast omfattar varuhandel. Beträffande övriga delar av avtalen (tjänster, investeringar, konkurrens m.m.) kommer förhandlingarna att fortsätta. Avsikten är att interimsavtalen så snart som möjligt ska ersättas av breda regionala avtal för samtliga länder i varje region. Interimsavtalen är av särskilt stor vikt för de länder som är lite mer utvecklade, eftersom de fattigaste länderna redan har tull- och kvotafritt tillträde till EU:s marknad. (I ett område inom AVS-länderna, nämligen Karibien, kunde dock ett fullständigt EPA-avtal vilket inkluderade tjänster, regler och utvecklingsstöd m.m. förhandlas fram redan till årsskiftet 2008.)

I en interpellation om EPA och rättvisa handelsregler (ip. 2007/08:292) mellan handelsminister Ewa Björling och Hans Linde (v) i slutet av januari 2008 svarade statsrådet att avtalet var ett stort framsteg. EU erbjuder AVS-länderna tull- och kvotafrihet direkt för alla varor med övergångstider endast för socker och ris. Samtidigt får dessa länder långa övergångstider för att avveckla handelshindren på ungefär 80 % av handelsvolymen gentemot EU.

Frihandel och handelshinder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om frihandel och avskaffande av jordbrukssubventioner med hänvisning till att motionsönskemålen ligger i linje med vad riksdag och regering redan uttalat.

Motionerna

I motion 2007/08:U357 (s) beskrivs hur handel kan göra det möjligt att skapa ökat välbefinnande i alla delar av världen. Globaliseringens möjligheter måste dock fördelas mera rättvist, anser motionärerna. De rika ländernas jordbrukssubventioner är förkastliga dels genom att de fattiga länderna inte kan exportera till dessa marknader, dels för att resurserna i stället borde användas för att förbättra miljön. Enligt motionärerna är det särskilt angeläget att avskaffa jordbrukssubventionerna på tobaks- och alkoholvaror. En verklig frihandel, utan tullmurar och subventioner, inom ramen för internationella överenskommelser förespråkas.

Fri, rättvis och hållbar handel är målet enligt motion 2007/08:U358 (s). Ekonomisk tillväxt ska bejakas men inte till vilket pris som helst. Likaså ska frihandel eftersträvas men inte till vilket pris som helst. Det är inte möjligt att införa frihandel i ett slag, menar motionärerna. Länder som varit mer eller mindre slutna måste få möjlighet att förbereda sig inför minskade handelsbarriärer. Vidare är det av stor vikt att den europeiska och nordamerikanska jordbrukspolitiken reformeras. Särskilt angeläget är det att jordbrukssubventionerna på tobak och alkoholvaror avskaffas och det omgående. Resurserna borde i stället användas till utveckla välfärden och förbättra miljön.

Vissa kompletterande uppgifter

På en skriftlig fråga (fr. 2007/08:277) från Tomas Tobé (m) svarade statsrådet Ewa Björling i november 2007 att regeringen konsekvent driver den svenska frihandelslinjen inom EU. Ett framgångsrikt avslut i de globala förhandlingarna i WTO är regeringens högsta handelspolitiska prioritet. Breda och ambitiösa bilaterala frihandelsavtal utgör ett viktigt komplement till dessa förhandlingar, menade ministern. EU har nyligen inlett frihandelsförhandlingarna med ett flertal viktiga tillväxtekonomier, informerade hon.

Beträffande EU:s jordbrukssubventioner på alkohol och tobak svarade statsrådet Ewa Björling på en fråga (fr. 2007/08:280) av Birgitta Eriksson (s) i november 2007. Sveriges allmänna målsättning för frihandel inkluderar på det övergripande planet även handeln med alkohol och tobak, konstaterade statsrådet. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att det finns andra instrument som normalt används för att minska alkohol- och tobakskonsumtion, t.ex. nationell beskattning. Enligt WTO:s regelverk kan länder sätta upp sina egna regler så länge dessa är icke-diskriminerande mellan inhemska och utländska leverantörer. Detta innebär att skattenivåer och regler för försäljning av importerade varor ska vara desamma som för lokalt producerad alkohol och tobak. Varje enskilt medlemsland kan – i enlighet med WTO:s Allmänna Tjänstehandelsavtal, GATS – besluta om mål och medel till skydd för folkhälsan. Statsrådet erinrade om att vissa medlemsstater inom EU, t.ex. Sverige, värnar om nationella begränsningar för försäljning av alkoholhaltiga drycker. I de interna EU-förhandlingarna

har den svenska regeringen konsekvent slagit fast att det inte är aktuellt med några svenska åtaganden inom detaljistförsäljning av alkoholhaltiga drycker. I linje härmed stöder Sverige inte heller aktivt krav från en EU-medlem på tillträde till andra länders distributionskanaler för alkoholhaltiga drycker, där medlemsstaten kan ha starka exportintressen, informerade statsrådet. Ovanstående argument redovisades också vid en interpellation (ip. 2007/08:235) av Egon Frid (v) till handelsminister Ewa Björling i december 2007. Statsrådet betonade att regeringen verkar för såväl en fri handel som en god folkhälsa, och hon framhöll att det inte finns någon inbördes rangordning mellan dessa politikområden. Även med anledning av en interpellation på detta område (ip. 2007/08:319) av Kent Persson (v) i februari 2008 förklarade handelsministern att målen om fri handel och god folkhälsa inte på något sätt behöver stå i motsättning till varandra. Ökad handel bidrar till ekonomisk tillväxt och befämjar social välfärd och folkhälsa. Regeringen bedriver ett aktivt arbete i EU och i alla andra berörda forum för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för en god folkhälsa samtidigt med minskad fattigdom, klargjorde statsrådet.

Kommissionen presenterade i november 2007 ett meddelande (KOM/2007/722) om förberedelser för en s.k. hälsokontroll av den gemensamma jordbrukspolitiken. Hälsokontrollen innebär en genomgång och översyn av den marknadsanpassning av EU:s jordbrukspolitik som inleddes genom beslut år 2003. Direktstöd till jordbruken började ersättas av gårdsstöd, och vidare har reformer vidtagits inom sockersektorn (år 2006) och frukt- och grönsakssektorn (år 2007).

Den preliminära svenska ståndpunkten är att hälsokontrollen av EU:s jordbrukspolitik är av starkt intresse (Faktapromemoria 2007/08:FPM50). Ett huvuddrag enligt regeringen är att alla direktstöd till jordbrukare ska frikopplas fullt ut från produktionen och införlivas i ett gårdsstöd. Vidare bör gårdsstödssystemet förenklas och alla kvarvarande prisstöd och produktionsbegränsningar avskaffas. De totala utgifterna för jordbrukspolitiken måste minska. Den allmänna och långsiktiga målsättningen är en avreglerad och marknadsorienterad jordbrukssektor, inklusive en utfasning av nuvarande direktstöd. Beslut enligt hälsokontrollen bör därför enligt regeringen jämna vägen för ytterligare jordbruksreformer och sänkta utgifter i samband med den bredare översynen av EU:s budget. Landsbygdspolitiken får ett ökat fokus genom att kommissionen avser att föreslå en ökad överföring av medel från direktstöd till landsbygdsutveckling. Den fortsatta behandlingen av ärendet väntas innebära att regeländringar föreslås i maj 2008 av kommissionen. Jordbruksministrarna förväntas fatta beslut i rådet vid slutet av år 2008.

Vid Jordbruks- och fiskerådets mötet i Bryssel i slutet av november 2007 fattade jordbruksministrarna beslut om att tillfälligt ta bort importtullarna på spannmål. Det tillfälliga borttagandet gäller fram till 30 juni 2008. Beslutet välkomnades av jordbruksminister Eskil Erlandsson, som ansåg att detta var bra för att öka tillgången på spannmål. I dag används

spannmål både till mat och djurfoder men även till energi. Den senaste tiden har spannmålspriserna ökat, och det är därför av särskild vikt att inte tillgången till EU:s marknad begränsas på grund av tullar, enligt statsrådet.

I de pågående WTO-förhandlingarna har Sverige konsekvent verkat för en fortsatt reformering av den gemensamma jordbrukspolitikerna. Sverige är ett av de länder inom EU som kraftigast driver på i fråga om fortsatt handelsliberalisering på jordbruksområdet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla betydelsen av frihandel. I en alltmer globaliserad värld där kontakterna mellan världens länder ökar är det inte mindre viktigt än tidigare att arbeta för frihandel. Frihandel kan vara en stark välfärdsskapande kraft såväl för de utvecklade länderna som för världens fattigaste länder. Stabila och rättvisa spelregler för ett fritt utbyte av varor och tjänster är en avgörande förutsättning för ekonomisk tillväxt och sysselsättning.

Det finns sedan länge en allmän övertygelse i riksdagen att frihandel är en viktig princip. Frihandel gynnar konsumenterna – både enskilda och företag – t.ex. genom lägre priser, större utbud av varor och tjänster samt bättre kvalitet. Att värna om frihandel som princip är både ett svenskt och ett globalt intresse. I en liten öppen ekonomi som den svenska finns det en lång tradition av att hävda den fria handeln eftersom vårt land gynnas av ett fritt utbyte. Vårt välfärd bygger till stor del på specialisering och handelsutbyte.

Utskottet står således fast vid sin tidigare ståndpunkt om vikten av frihandel. Det är en självklarhet att regeringen arbetar för detta i samband med de pågående WTO-förhandlingarna. Breda och ambitiösa bilaterala frihandelsavtal utgör ett komplement till de globala förhandlingarna inom WTO.

Utvecklingsländernas intressen måste tas till vara i handelspolitiken. Dessa länder drabbas av att många industriländer, inklusive EU-kretsen, fortfarande har betydande hinder för import av varor som är viktiga för utvecklingsländernas export. Konsumenterna i industriländer med import hinder missgynnas också genom att deras inköp av utvecklingsländernas produkter försåras. Utvecklingsländerna behöver tillträde till industriländernas marknader men också en friare världshandel rent generellt för att kunna dra nytta av sina komparativa fördelar. Dock måste det finnas en medvetenhet om att utvecklingsländer export begränsas även av tullar i andra utvecklingsländer. Samtidigt kan det under en övergångsperiod finnas skäl för utvecklingsländer att tillgripa tullar för att skydda sin egen produktion.

Förutom andra fördelar medför frihandel också en snabb spridning av information, vilket kan bidra till omvandling av slutna samhällen till större öppenhet mot omvärlden. Sverige bör enligt utskottets mening även fort-

sättningsvis delta aktivt i arbetet med att förbättra det multilaterala handels-systemet och samtidigt stärka förtroendet för det. Utskottet vill också ånyo framhålla att miljömässig och social hänsyn är viktigt, samtidigt som dessa krav inte får användas emot de länder som ännu inte – trots ansträngningar – kan uppfylla kraven. Liksom tidigare förväntar sig utskottet att alla parter gör sitt yttersta för att Doharundan ska kunna slutföras med en ambitiös överenskommelse.

Sedan Sverige blev medlem i EU har den svenska linjen varit att den gemensamma jordbrukspolitiken måste reformeras. Jordbruksstöden snedvrider konkurrensen och leder till att produktionsresurser som skulle kunna användas på ett bättre sätt i samhällsekonomin låses in i jordbrukssektorn. Denna sektor har dessutom särskilt stor betydelse för utvecklingsländerna. Det är givet att Sverige ska fortsätta att verka för en reell sänkning av industriländernas interna stöd, en snabb utfasning av exportsubventionerna och en tydlig nedmontering av tullar och kvoter, såväl inom som utanför EU-kretsen.

Även jordbrukssubventionerna, inklusive stödet till tobaks- och alkoholvaror, ingår i detta sammanhang. Motionsönskemålet om ett omgående avskaffande av subventionerna är dock inte realistiskt.

Som framgår av de kompletterande uppgifterna ovan är det andra instrument som normalt används för att minska alkohol- och tobakskonsumtionen, t.ex. nationell beskattning. Alkoholpolitiska åtgärder och åtgärder mot missbruk bereds av socialutskottet.

Utskottet kan sammantaget konstatera att det inte finns behov av något initiativ från riksdagens sida med anledning av de här aktuella motionsyrkandena som därmed kan avstyrkas.

Organisation av WTO

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om organisation av WTO med hänvisning till att de berörda frågorna är uppmärksammade och att förändringsarbete har aktualiserats.

Jämför reservation 1 (v, mp).

Motionen

I Miljöpartiets motion 2007/08:U201 anser motionärerna att Sverige ska verka för reformer av Världshandelsorganisationen (WTO). En sådan process bör bl.a. innefatta ett förtydligande beträffande WTO:s förhållande till andra internationella regelverk, speciellt FN:s miljökonventioner. Vidare måste bristen på demokrati och transparens inom WTO åtgärdas genom att procedurerna förbättras. I stället för brett upplagda förhandlingsrundor, där medlemsländerna till slut måste välja att acceptera eller förkasta hela för-

handlingspaketet, kan andra modeller aktualiseras. Kontinuerliga men separata förhandlingar inom olika områden skulle enligt motionärerna ge den önskade flexibiliteten.

Vissa kompletterande uppgifter

I Dohadeklarationen slås fast att WTO-medlemmarna har ett gemensamt ansvar för att garantera intern öppenhet och deltagande av samtliga medlemsländer och att arbetssättet inom organisationen ska bli mer öppet genom snabbare och effektivare delgivning av information samt en förbättrad dialog med allmänheten. Det informella arbetssätt som delvis präglar WTO, har kommit att anpassas i riktning mot andra arbetssätt för att tillmötesgå främst utvecklingsländernas legitima krav på insyn och deltagande.

Transparensen inom WTO har ökat under senare år. Åtgärder vidtas inom WTO och dess sekretariat för att informera allmänheten och icke-statliga organisationer (NGO:er). Nyheter inom WTO publiceras dagligen på nätet, och 150 000 dokument kan sökas via dator. Över åren har WTO-sekretariatet utökat sin dialog med det civila samhället, dvs. med NGO:er, parlamentariker, studenter och andra grupper. NGO:er är också regelbundet inbjudna till WTO för att lägga fram sina synpunkter och studier direkt till medlemsregeringarna.

Sverige är den enskilt största bidragsgivaren till en fond inom WTO (DDA Global Trust Fund) som syftar till att hjälpa mindre utvecklingsländer att kunna delta aktivt i den pågående Doharundan.

Inom Doharundan förs förhandlingar om handel och miljö, särskilt relationen mellan WTO-överenskommelser och andra internationella organ. WTO:s ständiga kommitté för handel och miljö följer bl.a. miljöåtgärders effekter på marknadstillträde, immateriella rättigheter och den biologiska mångfalden.

Enligt uppgift från Utrikesdepartementet finns det behov av att tydligare definiera relationen mellan WTO och andra internationella organisationer och avtal, t.ex. FN:s miljökonvention. Sverige har ofta varit pådrivande inom WTO för att lyfta upp denna typ av frågor. Dock har motståndet från andra WTO-medlemmar varit stort.

Utskottets ställningstagande

Liksom motionärerna vill utskottet understryka värdet av största möjliga öppenhet inom WTO. Utskottet anser att det är en självklarhet att alla medlemmar ska ges full insyn i det pågående arbetet i WTO samt ha möjligheter att göra sina åsikter hörda. Någon form av parlamentariskt inflytande i WTO, t.ex. via Internationella parlamentariska unionens möten, är ett annat sätt att möta kraven på öppenhet. Genom informations- och teknikutvecklingen har transparensen inom WTO ökat under senare år. Öppenheten bör ytterligare kunna främjas genom att WTO:s övriga medlemsstater, i likhet med Sverige, vinnlägger sig om att fästa större vikt vid en dialog

med olika intressenter inför WTO-förhandlingarna. Att beslut i WTO fattas med konsensus ger medlemmarna stora möjligheter att utöva inflytande på processen.

Även i Sverige eftersträvas största möjliga öppenhet om förhandlingarna i WTO. Bland annat ger regeringen löpande information till riksdagen. Den nya hanteringen av EU-frågor i riksdagen är också ägnad att ge parlamentarikerna ytterligare information och möjligheter att i ett tidigt skede bilda sig en uppfattning om olika frågor, bl.a. inom handelsområdet.

Ett par gånger om året träffas regeringens referensgrupp för WTO-frågor med representanter från näringslivet, fackförbund och ett antal intresseorganisationer. Meningen är att WTO:s aktuella frågor ska belysas från olika utgångspunkter. Utrikesdepartementet, som sammankallar och leder referensgruppen, informerar om regeringens och EU:s arbete i en viss fråga, och därefter har deltagarna möjligheter att ge synpunkter på frågorna.

Som framgår av avsnittet ovan med de kompletterande uppgifterna finns det en medvetenhet inom Utrikesdepartementet om att relationen mellan WTO och andra internationella organisationer och avtal tydligare bör definieras.

Med hänsyn till de komplexa och utdragna förhandlingarna inom Doharundan kan det finnas skäl att se närmare på organisationens funktionssätt. Utskottet är därvid av samma uppfattning som WTO:s medlemmar, nämligen att diskussionen om WTO:s funktionssätt bör anstå tills förhandlingarna är avslutade. Under den närmaste tiden bör fokus ligga på att klara av Doharundan.

Frågan om WTO:s trovärdighet, legitimitet och effektivitet är av stor vikt för hela organisationen och därmed även för det multilaterala handelsystemet. WTO fungerar som en garant för stabilitet, en arena för konfliktlösning samt en ram för globala handelsförhandlingar. Sammanfattningsvis menar utskottet att WTO-organisationen fungerar tämligen bra men att det kan finnas utrymme för förbättringar.

Utan att gå in på samtliga de spörsmål som tas upp i motionen kan utskottet sammanfattningsvis konstatera att flera av de berörda frågorna är uppmärksammade och att förändringsarbete rörande dessa frågor har aktualiserats. Med hänvisning till vad som anförts avstyrks det här aktuella motionsyrkandet.

Handel i samband med miljö- och etikfrågor samt sociala frågor

Utskottets förslag i korthet

Med hänvisning till att stora ansträngningar pågår på olika nivåer för att hävda miljö- och etikfrågor samt sociala frågor i samband med handel avslår riksdagen motionsyrkanden om dessa frågor.

Jämför reservationerna 2 (s) och 3 (v, mp).

Motionerna

Handelssystemet måste ta ett bredare ansvar för hållbar social och ekologisk utveckling, sägs det i motion 2007/08:U357 (s). Vidare bör de grundläggande mänskliga rättigheterna i arbetslivet stärkas globalt. Inom ramen för FN m.fl. organisationer är det möjligt att driva fram regler om företags ansvar.

I motion 2007/08:N213 (s) föreslår motionärerna att svenska företag som är verksamma i regioner med svag regeringskontroll ska ha en skyldighet att årligen rapportera till Utrikesdepartementet (UD) vilka åtgärder de vidtar för att leva upp till OECD:s etiska regler. Vidare föreslås att UD årligen ska presentera en analys och sammanfattande lägesrapport om företagens agerande.

EU ska bedriva en rättvis handelspolitik, begärs det i motion 2007/08:A307 (s). Detta innebär enligt motionären att det ska krävas att de företag som exporterar till EU-länderna ska kunna garantera att varorna har producerats med hänsyn till att villkoren är acceptabla för människor, djur och miljö. Motionären ser stora problem med att europeiska företag flyttar sin produktion till länder utanför EU för att få billig arbetskraft – i värsta fall genom barnarbete – för att sedan sälja sina produkter till EU-länderna. Den europeiska marknaden bör därför stängas för den typen av företag, anser motionären.

Föreningen för Rättvisemärkt i Sverige tas upp i motion 2007/08:N354 (fp). Genom föreningen garanteras att arbetare och odlare får skäligt betalt för sin arbetsinsats. Enligt motionärerna behövs sådana verksamheter som motarbetar diskriminering, uppmuntrar till rättvisa handelsvillkor med tredje världen och främjar en långsiktigt hållbar produktion.

Miljöpartiet anser i motion 2007/08:U201 att systemet med rättvisemärkning har många fördelar och pekar på olika åtgärder för att stödja systemet. Motionärerna pläderar för att det statliga stödet till organisationen Rättvisemärkt ska vara kvar, att Aid for Trade (se nedan) ska gynna kriterierna för rättvisemärkning och för att transparens mellan olika märknings-system ska främjas. Visionen är att de krav som Rättvisemärkt ställer i dag på sikt ska bli en självklar basnivå för all handel.

Vissa kompletterande uppgifter

Forum

Ökad frihandel och förbättrade kommunikationer har öppnat nya möjligheter för det svenska näringslivet att verka internationellt. Svenska företag förväntas följa nationella lagar och förordningar i länder där de är verksamma.

Internationella regler avseende mänskliga rättigheter, grundläggande arbetsvillkor, korruption och miljöhänsyn finns i dag genom mellanstatliga avtal och konventioner, t.ex. FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och Internationella arbetsorganisationens (ILO) konventioner inom arbetslivsområdet.

FN:s Global Compact är ett FN-initiativ som lanserades av FN:s dåvarande generalsekreterare Kofi Annan år 1999. Syftet är att främja ett ansvarskännande företagande så att näringslivet kan vara delaktigt i lösningarna när det gäller globaliseringens utmaningar. Global Compact bygger på tio principer inom områden som mänskliga rättigheter, arbetsliv, miljö och antikorruption. Sverige är den största givaren till Global Compact under år 2008 liksom under föregående år, och stödet är främst inriktat på utvecklingsländerna.

OECD:s riktlinjer för multinationella företag är gemensamma rekommendationer till företag från 40 regeringar. De anslutna länderna har åtagit sig att främja riktlinjerna genom att bl.a. inrätta nationella kontaktpunkter. Enligt riktlinjerna ska företagen respektera de mänskliga och fackliga rättigheterna, motarbeta barnarbete, sträva efter en kontinuerlig miljöförbättring, främja öppenhet, göra de anställda medvetna om policy mot mutor m.fl. punkter.

En vidareutveckling av de nämnda riktlinjerna är OECD:s arbete med att skapa ett verktyg för riskhantering för företag och investerare i områden med svaga regeringar. Verktøget har utvecklats av OECD i samarbete med näringsliv, fackföreningar och det civila samhället och antogs av OECD:s ministermöte år 2006. Staterna åtog sig att sprida verktyget så brett som möjligt till företag och organisationer, både inom och utanför OECD. Riskhanteringsverktyget, liksom riktlinjerna, handlar om frivilliga åtaganden från företagets sida. Enligt Utrikesdepartementet går det inte att utvärdera resultaten av enskilda företags arbete med dessa instrument. Under år 2008 planeras en uppföljning av om riskhanteringsverktyget har skapat mervärde och varit till nytta.

Vidare har multinationella företag ett nätverk, där de frivilligt tar ett socialt ansvar (Corporate Social Responsibility, CSR). CSR är företagsdrivet och företagsägt. Det handlar om att sprida uppförandekoder och förhållningssätt som företag har utvecklat för att kunna möta olika utmaningar.

WTO-avtalen tar inte upp arbetsvillkor. Några länder vill ändra på detta men många utvecklingsländer anser att dessa frågor inte har någon plats i WTO-samarbetet. Argumentationen från utvecklingsländerna kan vara att

de föreslagna standarderna för arbetsvillkor är alltför höga i förhållande till deras utvecklingsnivå. De är rädda för att sådana villkor kan underminera deras komparativa fördelar av lägre lönekostnader och därigenom försämra deras möjligheter till handel. Industriländernas krav för grundläggande respekt för arbetsvillkor kan därför upplevas som en form av protektionism. Enligt WTO:s sekretariat pågår för närvarande inte något arbete rörande denna fråga.

WTO:s Allmänna Råd antog år 2006 en deklaration för s.k. Aid for Trade. Den innebär bl.a. att flaskhalsar i utvecklingsländernas handelssystem ska åtgärdas och att biståndsgivarna bör ha behoven i åtanke.

Under år 2007 antog EU en gemensam strategi för Aid for Trade, vilken syftar till att vägleda EU-medlemmarna i genomförandet av Aid for Trade. Fokus ligger enligt uppgift från Regeringskansliet på ett ökat och mer effektivt handelsrelaterat bistånd. Som stöd till det svenska handelsrelaterade biståndet avsattes år 2007 totalt 315 miljoner kronor, varav huvuddelen gick genom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida). Syftet är att stärka utvecklingsländernas möjligheter att dra nytta av internationell handel. Det svenska stödet riktar sig bl.a. till kapacitetsuppbyggande åtgärder som att stärka utvecklingsländernas handelspolitiska kompetens och att utveckla den handelsrelaterade infrastrukturen.

Miljömärkning och social märkning spelar en viktig roll för att informera konsumenterna om globala rättvisefrågor. Organisationen Rättvisemärkt är den svenska medlemmen i en internationell organisation inom detta område (Fairtrade Labelling Organizations International). Även Amnesty och föreningarna Swedwatch och Actionaid m.fl. är aktiva internationellt i dessa frågor.

Åtgärder i Sverige

Globalt Ansvar på Utrikesdepartementet är ett initiativ för att främja svenska företags arbete för mänskliga rättigheter, bekämpande av korrupktion och en bättre miljö. Utgångspunkten är OECD:s riktlinjer för multinationella företag och Global Compacts tio principer. Genom Globalt Ansvar förs en dialog med det svenska näringslivet kring de utmaningar som svenska företag ställs inför när de är verksamma utomlands.

På en fråga (fr. 2007/08:281) från Birgitta Eriksson (s) om åtgärder mot barnarbete svarade statsrådet Ewa Björling i november 2007 att regeringen arbetar aktivt genom Globalt Ansvar för att öka medvetenheten och stimulera kunskaperna om dessa frågor. Enligt ministern är flera av de svenska företagen ledande på världsmarknaden när det gäller socialt ansvarstagande. När barnarbete upptäcks har företagen åtgärdsprogram för hela familjen.

Regeringen beslutade i november 2007 att statliga bolag ska vara föregångare när det gäller socialt ansvarstagande och att bolagen ska rapportera enligt vissa internationella principer på området. Dessa principer (Global Reporting Initiative, GRI) är internationella normgivande riktlinjer

för hållbarhetsredovisning som används bland fler än 1 000 företag över hela världen. Sedan starten år 1997 har riktlinjerna utvecklats och förbättrats. GRI har sitt ursprung i ett FN-initiativ men bedrivs numera fristående och administreras från ett litet sekretariat i Amsterdam. Sverige liksom EU-kommissionen och ett antal andra länder stöder GRI finansiellt.

Föreningen Rättvisemärkt har varje år under perioden 2004–2007 fått ett årligt statligt stöd på 1,6 miljoner kronor för att bedriva opinionsbildning om hållbar konsumtion. Från och med år 2008 kommer systemet för statsstöd att göras om och Rättvisemärkt kommer att få söka stöd från Konsumentverket, som nu arbetar nu fram nya föreskrifter för formerna kring stödgivningen. Därefter kan organisationer som Rättvisemärkt ansöka om stöd. Det är därför inte möjligt att nu ange ett belopp för stödet till Rättvisemärkt under år 2008.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser positivt på att frågan om handel i samband med miljö- och etikfrågor samt sociala frågor har kommit upp i olika organ och i skilda sammanhang. Initiativ har tagits på flera håll. Utskottet har förhoppningen att dessa initiativ speglar ett brett och djupt engagemang såväl i Sverige som internationellt. Det är enligt utskottets mening viktigt att visa på de positiva effekterna av globaliseringen för att öka förtroendet för frihandel.

Respekt för mänskliga rättigheter, rättvisa och social utveckling måste i första hand åstadkommas nationellt. Förslaget i motion 2007/08:N213 (s) att svenska företag som är verksamma i regioner med svag regeringskontroll årligen ska rapportera till UD om hur de kan leva upp till OECD:s etiska regler är välmenande men enligt utskottets uppfattning inte genomförbart. En statlig kontroll skulle sannolikt bli dyr, komplicerad och utan större effekt. Utskottet vill framhålla att frivilliga åtaganden och internationellt utarbetade instrument är effektivare än nya kontrollfunktioner. Det ovan beskrivna riskhanteringsverktyget för företag och investeringar i områden med svaga regeringar är ett sätt att bemöta problemen, och utskottet ser därför fram emot att ta del av resultaten av den uppföljning som planeras inom UD under år 2008.

Utskottet stöder inriktningen att EU i WTO-förhandlingarna medverkar till att nå ett ambitiöst slutresultat med öppnare och mer rättvisa handelsregler. Frågan om handel och miljö är känslig i förhållandet mellan industriländer och utvecklingsländer. Många utvecklingsländer ser de krav som reses från industriländernas sida beträffande miljöhänsyn mer som förätkta protektionistiska strävanden än som verklig omsorg om miljövärdena. Det gäller således att hitta en balanserad lösning.

En utgångspunkt är att handelspolitiken ska medverka till att stärka respekten för grundläggande arbetsvillkor och att såväl WTO som bilaterala och regionala handelsavtal ska bidra till att Internationella arbetsorganisationens (ILO) rättighetskonventioner genomförs och efterlevs.

Frågan om företagens sociala ansvar är en viktig del i globaliseringen. I framtiden måste stater, frivilligorganisationer och företag samarbeta i de stora globala frågorna såsom kampen för mänskliga rättigheter och arbetet mot miljöförstöring och korruption. På nationell nivå bör regeringen och det svenska näringslivet ha en dialog om hur företagen ska agera i andra länder och om utformningen av etiska uppförandekoder. Utskottet ser positivt på regeringens beslut om att statliga bolag ska vara föregångare när det gäller socialt ansvarstagande och att bolagen ska rapportera enligt principerna i Global Reporting Initiative.

Det är enligt utskottets mening viktigt att bidra till att de fattiga länderna kan dra nytta av alla de möjligheter som ges genom globalisering och internationell handel då detta bidrar till tillväxt som kan användas för fattigdomsbekämpning och standardhöjning i dessa länder.

FN:s Global Compact, OECD:s riktlinjer för multinationella företag och Globalt Ansvar m.fl. organisationer är av stor vikt för att fästa uppmärksamheten på problemen i skärningspunkten mellan handel och miljö respektive handel och mänskliga rättigheter. Förhoppningen är att dessa organisationer ska dra till sig allt fler företag. Företagens engagemang är glädjande men det sagda innebär inte att frivillighet kan ersätta väl fungerande lagar och regler.

Till skillnad från uppfattningen i motion 2007/08:A307 (s) anser utskottet att det är regelstridigt att stänga den europeiska marknaden för företag i Europa som flyttar sin produktion till länder med billig arbetskraft och sedan säljer produkterna till EU-länder. Problemen med barnarbete måste attackeras på annat sätt.

Även konsumenterna kan genom sina krav och inköp stärka företagens agerande i önskad riktning. Konsumentorganisationer och frivilligorganisationer har ett huvudansvar att informera i samhället. Konsumentkraven i industriländerna kan fungera som ett instrument för att driva fram bättre arbetsvillkor i företag som har verksamhet i utvecklingsländerna. Som redovisats ovan har regeringen bidragit med ca 1,6 miljoner kronor per år för opinionsbildning i samband med rättvisemärkta varor. Rättvisemärkning och miljömärkning av varor ger konsumenterna bättre förutsättningar att hålla sig informerade och underlag för att kunna agera.

Som framgår ovan har motionerna lovvärda ambitioner, samtidigt som stora ansträngningar pågår på olika nivåer för att hävda miljö- och etikfrågor samt sociala frågor i samband med handel.

Med hänvisning till vad som anförts avstyrks samtliga här behandlade motioner i aktuella delar.

Immaterialrätt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om immaterialrätt i WTO:s avtal med hänvisning till att Sverige inom EU agerar för utvecklingsländernas tillgång till läkemedel utan att patentsystemet undermineras.

Jämför reservation 4 (s, v).

Motionen

Det s.k. TRIPs-avtalet har enligt motionärerna till motion 2007/08:U357 (s) inneburit att alla medlemsländer måste införa patentlagstiftning på en hög nivå och med ett innehåll som i första hand passar de rika ländernas behov. Många analyser visar enligt motionärerna att TRIPs-avtalet är obalanserat och riskerar att stå i konflikt med FN:s millennieutvecklingsmål och mänskliga rättigheter. Därför behövs en utvärdering och revision av dessa förhållanden.

Vissa kompletterande uppgifter

Avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätt (TRIPs) är ett av WTO:s avtal och innehåller bestämmelser om patent och upphovsrätt m.m.

I samband med att Doharundan inleddes år 2001 antogs en särskild deklARATION om TRIPs och hälsa, där det konstaterades att immaterialrätten är viktig för att främja ny utveckling av mediciner. Samtidigt måste TRIPs-avtalet implementeras på ett sätt som kan öka fattiga länders tillgång till läkemedel. Det fastslogs också att TRIPs-avtalet inte skulle kunna användas för att hindra länder från att vidta åtgärder för att främja den nationella hälsan. Deklarationen klargjorde TRIPs-avtalets flexibilitet när det gäller möjligheterna till s.k. tvångslicensiering, huvudsakligen för landets egna behov. Med tvångslicens avses licens utan patenthavarens samtycke för att kunna producera den patentskyddade produkten.

De minst utvecklade länderna (MUL) har enligt Dohadeklarationen fått förlängda övergångstider för att införa TRIPs fullt ut, bl.a. patentskydd för läkemedel, till år 2016.

WTO-medlemmarna överenskom i augusti 2003 om nya regler. Dessa tillåter WTO-medlemmar att utfärda tvångslicenser för tillverkning av läkemedel som ska exporteras till utvecklingsländer med allvarliga hälsoproblem som saknar egen tillverkningskapacitet. Produkten ska vara patenterad i exportlandet.

Inom EU genomfördes WTO-beslutet genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG/2006/816) om tvångslicensiering av patent för tillverkning av läkemedelsprodukter för export till länder med folkhälsoproblem, vilken antogs i maj 2006. Utvecklingen på detta område beskrivs i utskottets betänkande 2006/07:NU10, till vilket hänvisas.

Statsrådet Ewa Björling svarade i december 2007 på en fråga (fr. 2007/08:399) från Hans Linde (v) rörande tillgång till läkemedel i fattiga länder att Sverige står bakom och har varit pådrivande när det gäller att slå fast att TRIPs-avtalet och dess flexibilitet kan och bör tillämpas på ett sätt som stöder utvecklingsländer och främjar tillgången på läkemedel. Det betonades att tvångslicenser inte ska utfärdas systematiskt utan måste bedömas från fall till fall. Det är nämligen av grundläggande betydelse att det finns ett fungerande immaterialrättssystem för att stimulera forskning och utveckling av nya läkemedel. Om tvångslicenser utfärdas i strid med internationella överenskommelser kan detta bl.a. leda till att forskning och utveckling inte äger rum i den utsträckning som vore önskvärt när det gäller sjukdomar som framför allt drabbar utvecklingsländer. Parallellt med diskussionerna i WTO har Sverige även haft en aktiv roll i arbetet med att ta fram en EG-förordning om prisdifferentiering av läkemedel (EG/2003/953). Syftet med förordningen är att underlätta försäljning av läkemedel till lägre priser till utvecklingsländer.

Kommerskollegium har analyserat de nya reglerna om tvångslicenser. Rapporten *The WTO Decision on Compulsory Licensing* och sammanfattningsrapporten *TRIPs och tillgång till läkemedel* presenterades i början av år 2008. I rapporten sägs att frågan om tillgång till läkemedel är mycket komplex och att handelsreglerna bara utgör en liten del av hela frågan. Det har därför varit svårt att isolera och bedöma värdet av de nya reglerna om tvångslicensiering, särskilt som det inte finns så många fall att utgå från.

Bland annat redovisas resultatet att de nya reglerna hittills inte har använts fullt ut. Detta kan i stor utsträckning förklaras av att länder som t.ex. Indien har haft kapacitet att tillverka kopior av läkemedel till låga priser. När även sådana länder har infört patentskydd inom läkemedelsområdet kan reglerna komma att användas mer. Vidare dras slutsatsen att länder med en låg inkomstnivå har små möjligheter att utnyttja de nya reglerna beroende på att marknadspotentialen är alltför begränsad och att alla förutsättningar sällan kommer att vara uppfyllda. För vissa länder eller produkter kan de nya reglerna fungera, men enligt rapporten kan reglerna sannolikt inte förbättra tillgången på läkemedel generellt i utvecklingsländer. Regionala frihandelsavtal skulle enligt rapporten kunna underlätta användning av de nya reglerna om de små länderna i en region kunde upphandla läkemedel tillsammans. Dock har det hittills inte gått att kombinera en tvångslicens med en gemensam upphandling. Det skulle sannolikt krävas en betydande institutionell utveckling och kapacitetsuppbyggnad för att

göra det möjligt, sägs det i rapporten. Tekniskt och finansiellt bistånd kan vara värdefullt för att t.ex. stödja importländer i att uppfylla de administrativa krav som reglerna ställer.

Sverige stöder utvecklingsländerna genom tekniskt bistånd för att de bl.a. ska kunna utarbeta nationell lagstiftning på immaterialrättsområdet. Det tekniska biståndet på detta område går via Patent- och registreringsverket direkt till de berörda länderna eller via organisationer.

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets uppfattning kan och bör TRIPs-avtalet tillämpas på ett sätt som stödjer WTO-medlemmars, särskilt fattiga länders, rätt att skydda folkhälsan och främja tillgången på läkemedel. Att öka tillgången till läkemedel för utvecklingsländer är en mycket viktig fråga. TRIPs-avtalet ger möjlighet till tvångslicens som innebär att någon mot patenthavarens vilja får rätt att tillverka kopior av exempelvis läkemedel. Sverige agerar inom EU för utvecklingsländernas rätt att använda sig av flexibiliteten i TRIPs-avtalet.

Utskottet är samtidigt medvetet om att TRIPs-avtalet bara är en liten del i den stora internationella insats som krävs för att komma åt sjukdomar som framför allt drabbar utvecklingsländer. En viktig utmaning utgörs av bristen på finansiella resurser. Åtgärder som utbildning, forskning, satsning på jämställdhet, stärkande av nationella hälsosystem och byggande av infrastruktur i utvecklingsländerna är också väsentliga.

Utskottet har – liksom tidigare – uppfattningen att utvecklingen av biotekniska produkter kräver stora investeringar i forskning och utveckling och att det immaterialrättsliga skyddet mot denna bakgrund är av avgörande betydelse för verksamheten. Därför är det av stort värde att politiska lösningar kommer fram som underlättar utvecklingsländernas tillgång till läkemedel utan att underminera patentsystemet. Samtidigt som patentskyddet genererar teknisk utveckling och forskning om framtida mediciner måste det finnas utrymme för en flexibel och human tillämpning av reglerna i syfte att även fattiga människor i världens fattigaste länder ska få tillgång till medicin. Det bör dock återigen framhållas att ländernas hälso-problem inte löses enbart med billiga mediciner.

Kommerskollegiums analys av de nya reglerna om tvångslicensiering kan ge nya infallsvinklar. Utskottet förutsätter att nya kunskaper om svårigheterna och möjligheterna inom systemet med tvångslicensiering kan främja utveckling av nya ansatser att lösa problemen med de fattiga ländernas tillgång till läkemedel.

Därmed avstyrks det här aktuella motionsyrkandet.

Vissa EU-frågor

Utskottets förslag i korthet

Motionsyrkanden om några EU-frågor avslås av riksdagen med hänvisning till pågående arbete på dessa områden.

Jämför reservationerna 5 (s) och 6 (v, mp).

Motionerna

I motion 2007/08:U353 (s) tas EU:s tjänstedirektiv upp. För att skapa en bättre inre marknad för tjänstehandel måste tjänstedirektivet utvecklas, menar motionärerna. Vad som behövs är ett tjänstedirektiv som inte sätter arbetsrätt och lönenivåer på spel eller utgör ett hot mot samhällsliga tjänster. För svensk del är det viktigt att behålla regleringen av arbetsmarknaden genom dispositiv lagstiftning och avtal mellan arbetsmarknadens parter.

Den internationella konkurrensen tas upp i motion 2007/08:U358 (s). Inom EU är det möjligt att skapa en mer rättvis konkurrens, säger motionärerna. Med en aktiv europeisk konkurrenspolitik blir det enligt motionärerna svårare för de multinationella företagen att ta allt större marknadsandelar till nackdel för konsumenterna.

Miljöpartiet hävdar i motion 2007/08:U201 att EU:s strategi om ett konkurrenskraftigt Europa i världen (Global Europe, competing in the world) är problematisk. Bland annat har det tidigare dubbla syftet – att öka marknadstillträde för EU och samtidigt gynna utvecklingsländer – övergetts till förmån för att ensidigt främja EU:s marknadstillträde. Strategin bör enligt motionärerna omformas och ta mer hänsyn till fattiga länder.

Vissa kompletterande uppgifter

Efter en nästan tre år lång förhandlingsprocess antogs direktivet om tjänster på den inre marknaden (2006/123/EG), det s.k. tjänstedirektivet, i december 2006. Regeringen välkomnade överenskommelsen. Tjänstedirektivet ger enligt regeringen bättre förutsättningar att utöka tjänstehandeln mellan EU:s länder. Direktivet fastställer inte någon exakt lista över vilka tjänstenäringsområden omfattas men ger en allmän definition av tjänstebegreppet, som innebär att det ska röra sig om en förvärvsverksamhet som en företagare utövar mot ekonomisk ersättning. Av direktivet framgår att flera sektorer och områden antingen är undantagna eller inte ska påverkas av direktivet. Det gäller bl.a. bemanningsföretag, spel och lotterier, hälso- och sjukvården, audiovisuella tjänster, sociala tjänster, säkerhetstjänster, finansiella tjänster samt transporttjänster. Vidare berörs inte skatter, arbetsrätten och straffrätten. Senast den 28 december 2009 ska EU:s medlemsstater och EES-länderna (Island, Liechtenstein och Norge) ha genomfört direktivet i sin lagstiftning.

Tjänsteleverantörer som vill komma in på en ny marknad ska inte behöva kontakta olika instanser. De ska kunna vända sig till en enda kontaktpunkt för att få relevant information och nödvändiga tillstånd. Även tjänstemottagare ska kunna vända sig till kontaktpunkten för att få information om tjänster och tjänsteleverantörer.

På UD har det s.k. Tjänstedirektivssekretariatet upprättats med uppgift att samordna och stödja departementen i arbetet med att genomföra direktivet. Sekretariatet svarar bl.a. för att lagstiftning utarbetas och att en eller flera kontaktpunkter inrättas samt deltar i kommissionens expertgrupp i Bryssel och bevakar genomförandet av direktivet i andra länder.

När det gäller konkurrensfrågorna inom EU kan informeras att kommissionen i början av år 2005 inledde en översyn av tillämpningen av artikel 82 i EG-fördraget. Enligt denna artikel, vilken motsvaras av regler i konkurrenslagen, är ett eller flera företags missbruk av en dominerande ställning på den gemensamma marknaden förbjudet i den mån handeln mellan medlemsstater påverkas. Sådant missbruk kan exempelvis bestå i att direkt eller indirekt påtvinga någon oskäliga inköps- eller försäljningsvillkor eller i att begränsa produktionen. Syftet med kommissionens översyn var att tydliggöra den ekonomiska analys som är nödvändig för att fastställa olika typer av missbruk av en dominerande ställning på marknaden. Därefter har kommissionen genomfört en allmän konsultation med medlemsstaterna. Nästa steg innebär en analys av synpunkterna. I slutet av februari 2008 lämnade regeringen en lagrådsremiss om en ny konkurrenslag m.m. till Lagrådet.

I oktober 2006 presenterade kommissionen meddelandet Ett konkurrenskraftigt Europa i världen (KOM/2006/567). Enligt kommissionen bör Europa möta globaliseringens utmaningar med öppenhet, inte med protektionism. Detta innebär att EU ska vara öppet mot omvärlden och att det ska föras en socialt rättvis politik för att hjälpa sektorer, regioner och arbetskraft att anpassa sig till en globaliserad värld. Vidare ska EU verka för att andra länder är öppna för EU:s export av varor och tjänster samt att krångliga regler och handelshinder tas bort.

Sverige har länge arbetat aktivt för att stärka den externa handelspolitikens roll inom ramen för Lissabonstrategin. Sverige har också välkomnat att rådet gör en översyn av de handelspolitiska skyddsinstrumenten. Vidare strävar Sverige efter att översynen ska resultera i en mer frihandelsvänlig syn på dessa instrument, dvs. så att även utvecklingsländernas intressen kan tillgodoses.

I rådsslutsatserna från Europeiska rådets möte den 14 december 2007 berörs globaliseringen i bilaga 1. Bland annat sägs att frihandel och öppenhet ska främja tillväxt och utveckling för EU och EU:s olika handelspartner. Kommissionen strävar efter en balanserad och global överenskommelse i Dohaförhandlingarna, kompletterad med bilaterala överenskommelser. EU kommer att driva på för att få successivt öppnare marknader, vilket ska leda till ömsesidiga fördelar. Även handelspartnerna måste visa

ökad öppenhet, särskilt när det gäller lojal konkurrens och skydd av immateriella rättigheter. EU är berett att hjälpa sina partner och stödja kapacitetsuppbyggnad i utvecklingsländer.

Utskottets ställningstagande

När det gäller tjänstedirektivet anser utskottet att ett ambitiöst arbete har påbörjats inom Regeringskansliet för att införliva direktivet. Att tjänstesektorn i dag står för ca 70 % av EU:s samlade bruttonationalprodukt men endast för ca 20 % av exporten innebär enligt utskottet att det finns en stor potential för ökad tjänstehandel. Inte minst små och medelstora svenska tjänsteföretag får ökade förutsättningar att sälja sina tjänster på den europeiska marknaden. Genom tjänstedirektivets införlivande kan legala och administrativa handelshinder undanröjas på tjänstemarknaden i Europa. Utskottet konstaterar att direktivet inte påverkar arbetsrätten, anställningsvillkor eller medlemsländernas lagstiftning om social trygghet. Inte heller påverkas rätten att förhandla om, ingå och tillämpa kollektivavtal samt vidta stridsåtgärder i medlemsstaterna i enlighet med deras nationella lagstiftning och praxis som respekterar gemenskapsrätten. Med det anförda avstyrks motion 2007/08:U353 (s) i aktuell del.

Utskottet övergår därefter till att behandla vissa konkurrensfrågor, som tagits upp i motion 2007/08:U358 (s). Motionärernas synpunkt att EU gör det möjligt att skapa en mer rättvis konkurrens och deras önskemål om en aktiv europeisk konkurrenspolitik instämmer utskottet i. EG:s konkurrensregler syftar till att undanröja och motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om produktion av och handel med varor och tjänster m.m. samt också att främja integrationen mellan medlemsstaterna. En proposition om en ny konkurrenslag kommer enligt regeringens planering att presenteras i riksdagen i mars 2008. Med hänvisning till det pågående arbetet såväl inom EU som nationellt avstyrker utskottet den aktuella motionen i berörd del.

Utskottet anser i motsats till uppfattningen i motion 2007/08:U201 (mp) att öppenhet mellan EU och omvärlden samt ett starkt multilateralt handelssystem kan främja såväl utvecklingsländerna som EU. I Doharundan är det ett uttalat syfte att lyfta fram utvecklingsländernas intressen, och Sverige har verkat för en linje som bl.a. gynnar de fattigaste ländernas export. Utskottet vill betona vikten av öppenhet i båda riktningarna, dvs. även öppenhet för ökad import till EU från såväl utvecklingsländer som andra länder. Därmed avstyrks den här upptagna motionen i aktuell del.

Tull på etanol

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår två motionsyrkanden om minskning av tull på etanol som importerats från länder utanför EU med hänvisning till att motionskraven ligger i linje med pågående utveckling.

Jämför reservation 7 (v).

Motionerna

I motion 2007/08:N399 (m) pläderar motionärerna för en minskning av handelshindren mellan EU och länder utanför unionen genom en avveckling av den extra tullavgiften vid import av utomeuropeisk etanol. Inom många utvecklingsländer finns sockerrörsodlingar, vilket innebär en utmärkt grund för etanol. Effekten av en ökad etanolimport blir att koldioxiden minskar samtidigt som utvecklingsländernas importintäkter kan öka.

Vänsterpartiet tar i motion 2007/08:T327 upp tullkostnaderna i samband med import av etanol för fordonsdrift i Sverige. Enligt motionärerna är det inte rimligt att det finns särskilda tullar på (brasiliansk) etanol, när det inte finns tullar på råolja, vilken omvandlas till bensin eller diesel. Tullarna syftar till att försvara den sydeuropeiska vinetanolen, förmodar motionärerna. EU:s tullmyndighet har nyligen föreslagit att etanoltullen ska höjas. Regeringen bör inom EU kraftfullt verka för att tullavgifterna på etanol tas bort, anser motionärerna.

Vissa kompletterande uppgifter

Ett enigt utskott anförde i mars 2007 (bet. 2006/07:NU10) att det är positivt att regeringen kraftfullt driver frågan om minskning eller borttagande av tullarna på etanol inom EU-kretsen i syfte att ett sådant upplägg också får gehör inom WTO-förhandlingarna. Utskottet förklarade också att det inte är möjligt att Sverige, som är medlem i EU, ensidigt skulle avveckla tullen på etanol. Skälet är att gemenskapen grundar sig på en tullunion och att tullsatsen i den gemensamma tulltaxan fastställs av Europeiska rådet.

Regeringen driver aktivt frågan om tullavveckling inom ramen för dels EU:s positioner i WTO, dels bilaterala och regionala frihandelsförhandlingar. Enligt uppgift verkar regeringen även för att EU ska vidta unilaterala tullsänkningar för etanol.

Den etanol som säljs på den svenska marknaden används bl.a. för fordonsbränslena E85 och E95. Import av jordbruksetanol till EU har en hög tull på ca 30–50 %. E85 och E95 är en blandning av jordbruksetanol och kemikalier och tullklassificeras därför som kemisk produkt. Tullsatsen för kemiska produkter är 6,5 %, vilket är betydligt lägre än tullsatsen för ren jordbruksetanol. Sverige ansökte till EU:s tullkodexkommitté i slutet på år

2007 för att kunna importera jordbruksetanol för s.k. bearbetning under tullkontroll till E85 och E95 i Sverige. Därigenom förtullas slutprodukten till den lägre tullsatsen. Ansökan behandlades inom ramen för EU:s system för bearbetning under tullkontroll. I början av februari 2008 röstade Tullkodexkommittén för att bifalla Sveriges ansökan. Tillståndet gäller under ett år. Därmed undviks en befarad tullhöjning på över 30 %, vilket ett negativt besked hade inneburit.

Utskottets ställningstagande

Frågan om handel med biobränslen är angelägen i ljuset av energi- och klimatfrågan. Utskottet välkomnar beslutet inom EU:s tullkodexkommitté att importerad etanol kan bearbetas under tullkontroll i Sverige till E85 och E95 och därmed få en låg tullsats. Detta öppnar för fortsatt konkurrenskraftiga priser på E85 och E95 i Sverige. Den svenska marknaden för miljövänliga fordon kan därmed fortsätta att växa.

Etanol från sockerrör från exempelvis Brasilien bedöms vara mer koldioxideffektiv än den etanol som tillverkas av spannmål. Det finns etanol som produceras i EU, men den är i dagsläget för dyr för att kunna konkurrera med bensin. Sett ur effektivitetssynpunkt bör således länder som Brasilien få producera och exportera etanol. Resultatet blir dels ett effektivare sätt att uppnå målen om minskade utsläpp av växthusgaser, dels möjligheter till en ökad välfärd i vissa utvecklingsländer. Det är samtidigt viktigt att säkerställa att produktionen av biodrivmedel är socialt och ekologiskt hållbar. En samlad bedömning bör väga in eventuella negativa effekter i produktionsländerna.

Samtidigt står det klart att en övergång till etanol inte är hela lösningen på framtidens behov av drivmedel. Etanol från Brasilien och andra utvecklingsländer kan endast täcka en mindre del av de industrialiserade ländernas behov.

Enligt utskottets mening är det positivt att regeringen fortsätter att driva frågan om minskning eller borttagande av tullarna på etanol inom EU-kretsen i syfte att ett sådant upplägg också får ett vidare gehör inom WTO-förhandlingarna. Dock är det inte möjligt att Sverige, som är medlem i EU, ensidigt skulle avveckla tullen på etanol. Skälet är att gemenskapen grundar sig på en tullunion och att tullsatser i den gemensamma tulltaxan fastställs av EU.

Med hänvisning till att här aktuella motionsyrkanden till stor del är tillgodosedda avstyrks de.

Exportkrediter för små företag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion om exportkrediter för små företag med hänvisning till att erfarenheter bör vinnas av de nyligen initerade satsningarna innan ytterligare åtgärder är aktuella.

Motionen

I motion 2007/08:N245 (m) begärs att små företag ska få ökade möjligheter till exportkrediter. Enligt motionären behövs inte bara kompetens i små företag för att sälja produkterna utomlands utan också exportgarantier på marknader som kan vara svåra att nå. Marknader som är intressanta för små företag bör genomlysas.

Vissa kompletterande uppgifter

Exportkreditnämnden (EKN) har sedan flera år särskilt satsat på de små och medelstora företagen, bl.a. genom att samarbeta med andra "främjare" i Sverige, såsom Almi Företagspartner AB, Sveriges Exportråd, AB Svensk Exportkredit och Swedfund International AB. Bland annat är Almi "återförsäljare" av vissa av EKN:s produkter. Ett exempel på samarbetet är det s.k. exportlånet, som infördes i juli 2007 och som ska underlätta för svenska företag att verka på nya marknader och bidra till finansiering. Under andra halvåret 2007 beviljade Almi åtta stycken exportlån på mellan 1 och 5,4 miljoner kronor. Lånen har uteslutande gått till företag som uppfyller EU:s definition på små och medelstora företag.

Under år 2007 har EKN omorganiserats, varvid ett särskilt affärsområde för små och medelstora företag inrättats. Målgruppens behov ska genomlysas, marknadsplan tas fram och samarbetet med övriga främjare ytterligare förstärkas. EKN har kontaktat ca 9 000 små och medelstora företag med direktutskick och inbjudningar till seminarier. Via ett telemarketingföretag tas ytterligare kontakt och bokas direkta möten med dem som har konkreta frågor rörande affärer. Ett nyhetsbrev ges ut cirka fyra gånger per år.

I juli 2007 beslutade regeringen om direktiv (dir. 2007:101) för att undersöka den svenska varuexporten. Enligt direktiven ska en särskild utredare (professor Ari Kokko) undersöka om Sverige har tappat marknadsandelar i varuexporten jämfört med våra konkurrentländer samt hur Sveriges bytesförhållande har utvecklats. Om utredaren kommer fram till att Sverige har tappat marknadsandelar ska orsakerna till detta analyseras.

Analysen ska omfatta den svenska branschstrukturen, storleksfördelningen av företag samt den ökande utlandsproduktionen hos svenska företag. I uppdraget ingår att ta kontakt med företag i alla relevanta storleksklasser för att inhämta deras synpunkter på bl.a. exportutvecklingen och vilka faktorer de uppfattar som centrala för ökad utrikeshandel.

Vidare ska förslag till åtgärder och prioriteringar bland dessa lämnas. Arbetet ska bedrivas i samråd med Globaliseringsrådet. Utredaren ska redovisa uppdraget till regeringen senast den 1 september 2008.

I en interpellationsdebatt i december 2007 (ip. 2007/08:226) mellan handelsminister Ewa Björling och Carina Adolfsson Elgestam (s) angående exportfrämjande och småföretag sade statsrådet att regeringen prioriterar insatser som bidrar till bättre kunskap om marknader och affärsmöjligheter för små och medelstora företag. Vidare erinrades om att den vikande exporten håller på att utredas. Enligt statsrådet kan det handla om hinder i fråga om främmande språk och kultur och inte bara – som ofta framförs – lagar, regler och krånglig administration.

Enligt tidigare information till utskottet från företrädare för Exportrådet är det ett problem att Sverige har förhållandevis få medelstora företag. De många småföretagen måste växa för att bli stora ute i världen. Exportrådets analys tyder på bl.a. följande hinder:

- de svenska småföretagen vill ofta begränsa antalet medarbetare till högst tio personer,
- det är svårt att få lånefinansiering och ägarkapital, åtminstone inom verkstadssektorn,
- småföretagen har en skev bild av att vissa andra länder skulle vara ”svåra”,
- svenska företag får betala 100 % av kostnaderna själva för att delta i en affärsmässa, medan andra länder är mera generösa gentemot företagen.

De 20 regionala exportrådgivarna ger utbildning och stöd till småföretagare att ta fram en affärsplan. Varje år utbildas ca 1 600 företag på detta sätt.

Utskottets ställningstagande

De ovan redovisade åtgärderna beträffande exportlån, exportstöd och ökad kunskap när det gäller små och medelstora företag är välkomna enligt utskottets uppfattning. Det är också positivt att Exportkreditnämnden har omorganiserats med ett särskilt affärsområde för små och medelstora företag. Vidare anser utskottet att det är välbetänkt att företagens egen syn på exportutvecklingen och eventuella orsaker till en vikande export undersöks. Enligt utskottets mening bör erfarenheter vinnas av de nyligen initeerade satsningarna och undersökningarna innan ytterligare åtgärder vidtas. Om uppföljningen visar att insatserna varit mindre verkningsfulla när det gäller små och medelstora företag utgår utskottet från att justeringar vidtas.

Med det sagda avstyrks motionen.

Miljöfrågor vid exportkreditgivning

Utskottets förslag i korthet

Med hänvisning till de ansträngningar som pågår för att främja miljöhänsyn vid statsstödd exportfinansiering avslår riksdagen de här aktuella motionsyrkandena på området.

Jämför reservationerna 8 (v) och 9 (mp).

Motionen

Motionärerna bakom motion 2007/08:N291 (v) redovisar att Exportkreditnämndens obligatoriska miljögranskning omfattar samtliga projekt som kan få negativa konsekvenser på miljön i den mån projekten uppgår till minst 100 miljoner kronor. Dock bör även projekt under 100 miljoner kronor omfattas, anser motionärerna. Enligt dagens regler ska ett projekt som har stark negativ miljöpåverkan avslås, men det finns enligt motionärerna inte klara regler för vad som är stark negativ miljöpåverkan. Det behövs tydliga riktlinjer för vilka klimat- och miljömål som ett företag måste uppfylla för att få en ansökan beviljad. Regeringen bör därför initiera en översyn av EKN:s miljöpolicy med syfte att tydliggöra vad som är en acceptabel klimat- och miljöpåverkan. Vidare bör regeringen se till att det blir en process där det är EKN och inte det enskilda företaget som ska svara för att miljökonsekvensbeskrivningar genomförs. Sverige har skrivit under ILO-konventionen, barnkonventionen och konventionen om mänskliga rättigheter. Enligt motionärerna bör företag som erhåller statliga garantier för sin export kunna avkrävas att de följer dessa regler. Förslaget är att regeringen ska se till att EKN i sina beslut slår vakt om grundläggande regler inom arbetsrätten och de nämnda konventionerna.

Vissa kompletterande uppgifter

EKN har riksdagens och regeringens uppdrag att främja svensk export genom att utfärda exportkreditgarantier för exportrelaterade affärer där det finns ett betydande svenskt intresse. EKN följer de riktlinjer som tagits fram inom OECD vad gäller miljöfrågor (OECD, Common Approaches), där det framgår vilka projekt som ska granskas. Även beträffande projekt som understiger 100 miljoner kronor kan EKN göra en miljöprövning. Exportörerna måste alltid – oavsett sökt belopp – svara på vissa frågor i ansökningsblanketten, för att EKN ska kunna avgöra om nämnden behöver gå vidare och undersöka vilka miljökonsekvenser en affär kan ha. För mindre affärer kan det t.ex. röra sig om att leveranser ska gå till ett projekt som utförs i en känslig miljö. EKN går då vidare i utredningen av miljökonsekvenserna för att söka minimera påverkan på miljön.

OECD:s miljöriktlinjer har förhandlats fram av medlemsstaterna i syfte att stärka miljöhänsyn vid garantigivning och etablera en konkurrensneutralitet på miljöområdet. Det ska således inte vara möjligt att få konkurrensfördelar genom att ha en mindre strikt miljöpolicy. Dessutom bevakas genom OECD-ländernas miljöriktlinjer tre aspekter inom ramen för mänskliga rättigheter (MR), nämligen folkomflyttningar, påverkan på kulturellt värdefulla områden samt konsekvenser för ursprungsbefolkningar. Efter långa förhandlingar kunde uppgraderade miljöriktlinjer antas under år 2007. Sverige drev linjen om att utvidga riktlinjerna till att inkludera regler för sociala frågor och MR-frågor. Visst gehör erhöles för detta, bl.a. genom att internationella standarder ska användas vid garantigivning. Därigenom ställs vissa krav på det arbetsrättsliga området, på MR-området samt i fråga om information om utsläpp av växthusgasar.

Enligt regleringsbrevet för år 2008 ska EKN vidareutveckla arbetet med etiska hänsyn till att också omfatta miljöfrågor, korruption och sociala frågor i garantigivningen. EKN:s verksamhet ska också bidra till Sveriges övergripande mål om en rättvis och hållbar global utveckling.

EKN har i sina riktlinjer till miljöpolicy en tydlig beskrivning av vad en miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla. Om projektet har en potentiell miljöpåverkan och en miljökonsekvensbeskrivning därför är befogad, ställer EKN krav på att miljökonsekvensbeskrivningen ska tas fram av en oberoende part. Således är det inte det enskilda företaget som genomför miljökonsekvensbeskrivningen. EKN tar del av miljökonsekvensbeskrivningen och EKN:s miljöanalytiker bedömer dels om den innehåller de uppgifter som efterfrågas, dels om de miljömässiga konsekvenserna är acceptabla. EKN kan också begära kompletteringar.

Utskottets ställningstagande

De ansträngningar som görs för att främja miljöhänsyn vid statsstödd exportfinansiering är positiva, anser utskottet. Omförhandlingen av OECD:s miljöriktlinjer, där Sverige drev på för att få till stånd en skärpning, har kunnat avslutas och lett till uppgraderade miljöriktlinjer under år 2007.

EKN följer OECD:s rekommendationer för sin garantigivning och har sedan år 2000, då miljöpolicy infördes, reviderat den flera gånger. I de kompletterande uppgifterna ovan redovisas hur miljögranskningen hanteras vid alla exportprojekt med risk för negativ miljöpåverkan. Myndighetens arbetssätt när det gäller hantering av miljöfrågor anpassas och utvecklas med hänsyn till vunna erfarenheter, internationella normer och nya undersökningsmetoder.

Utskottet konstaterar att EKN även beträffande projekt som understiger 100 miljoner kronor kan göra en miljöprovning. Enligt utskottets uppfattning är det tillfredsställande att EKN har sådana rutiner att det alltid ska kunna bedömas huruvida myndigheten ska gå vidare och undersöka vilka miljökonsekvenser en affär kan ha.

Önskemålet i motionen att det bör vara EKN som har ansvaret för att miljökonsekvensbeskrivningar genomförs och inte det enskilda företaget innebär en missuppfattning. Det är inte och ska inte heller vara det enskilda företaget som ansvarar för en miljökonsekvensbeskrivning. Att – som nu – ett oberoende företag gör miljökonsekvensbeskrivningen anser utskottet vara en ändamålsenlig ordning. Vid behov kan EKN också begära kompletteringar i miljökonsekvensbeskrivningen.

Utskottet vill erinra om att EKN har regeringens uppdrag att informera sina kunder om OECD:s riktlinjer för multinationella företag och om det svenska initiativet Globalt Ansvar, vilket bl.a. bygger på FN:s Global Compact. Genom de uppgraderade miljöriktlinjerna ska internationella standarder användas vid garantigivning, vilket i sin tur innebär att vissa krav ställs beträffande arbetsrätt och miljöhänsyn.

Med hänvisning till vad som anförts avstyrker utskottet den här aktuella motionen.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Organisation av WTO, punkt 2 (v, mp)

av Kent Persson (v) och Lage Rahm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U201 yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att de ständiga misslyckandena i Doharundan visar på bristerna i WTO-systemet. Så länge västländer med någorlunda likartade ekonomier dominerade handelsförhandlingarna var breda rundor möjliga. I dagens WTO med en majoritet av utvecklingsländer passar däremot upplägget illa. För att ett multilateralt handelssystem ska fungera för alla länder måste det finnas en större lyhörighet för särskilda länders specifika situation.

I likhet med uppfattningen i motion 2007/08:U201 (mp) anser vi att WTO måste reformeras – ju förr desto bättre. Följande aspekter inom reformarbetet är särskilt viktiga:

- Det måste göras fullständigt klart att internationella regelverk, speciellt FN:s miljökonventioner, är överordnade handelsavtalen.
- Bristen på demokrati och transparens måste åtgärdas. Procedurfrågorna måste förbättras bl.a. genom fler protokollförda möten.
- Tvistlösningsmekanismen inom WTO bör reformeras så att alla länder, även de fattigaste, effektivt kan utnyttja mekanismen.
- Kontinuerliga men separata förhandlingar inom respektive förhandlingsområde skulle ge en flexibilitet som bättre stämmer med dagens föränderliga verklighet än de breda rundorna.

Riksdagen bör genom ett uttalande ställa sig bakom vad vi här har anfört. Därmed tillstyrks den nämnda motionen i berörd del.

2. Handel i samband med miljö- och etikfrågor samt sociala frågor, punkt 3 (s)

av Tomas Eneroth (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Alf Eriksson (s), Krister Örnfjäder (s), Berit Högman (s) och Karin Åström (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U357 yrkande 2 och avslår motionerna 2007/08:U201 yrkande 9, 2007/08:N213, 2007/08:N354 yrkande 2 och 2007/08:A307 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser i likhet med uppfattningen i motion 2007/08:U357 (s) att det internationella handelssystemet måste ta ett bredare ansvar för hållbar social och ekologisk utveckling. En rättvis globalisering kräver att kampen mot oacceptabla arbetsvillkor förstärks. En ökad konkurrenskraft får inte skapas genom rovdrift på människor eller miljön. På lång sikt är det endast en socialt och miljömässigt hållbar utveckling som kan skapa varaktig tillväxt.

Samtidigt måste de grundläggande mänskliga rättigheterna i arbetslivet stärkas globalt. Den fria förenings- och förhandlingsrätten måste garanteras och slavarbete, barnarbete och diskriminering elimineras. Det är inte acceptabelt att över 70 miljoner barn under tio år i dag arbetar.

De internationella företagen har därför en viktig roll att spela. Inom ramen för FN, Internationella arbetsorganisationen (ILO) m.fl. är det möjligt att driva fram regler om företags ansvar för mänskliga rättigheter, arbetsvillkor och en bättre miljö. Vi anser att detta arbete måste skyndas på.

Respekt för mänskliga rättigheter, rättvisa och social utveckling måste i första hand åstadkommas nationellt. Förslaget i motion 2007/08:N213 (s) att svenska företag som är verksamma i regioner med svag regeringskontroll årligen ska rapportera till UD om hur de kan leva upp till OECD:s etiska regler är välmenande men bör enligt vår mening vägas mot andra tänkbara åtgärder.

Övriga motionsyrkanden har en annan inriktning som vi inte uppmärksammar i detta sammanhang.

Motion 2007/08:U357 (s) tillstyrks i här aktuell del. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

3. Handel i samband med miljö- och etikfrågor samt sociala frågor, punkt 3 (v, mp)

av Kent Persson (v) och Lage Rahm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U201 yrkande 9 och avslår motionerna 2007/08:U357 yrkande 2, 2007/08:N213, 2007/08:N354 yrkande 2 och 2007/08:A307 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att de nuvarande internationella handelsavtalen återspeglar främst den rika världens prioriteringar. Det faktum att vissa länder försöker vinna konkurrensfördelar på den globala marknaden genom att ha en obefintlig eller dålig lagstiftning för miljöskydd och arbetarskydd har inte uppmärksamats tillräckligt. I svaga statsbildningar och outvecklade demokratier är barnarbete, extremt låga löner, förbud mot facklig organisering m.m. inte ovanliga företeelser.

Frågan om företagens sociala ansvar är en viktig del av globaliseringen. Det är värt att notera att konsumentkraven i industriländerna kan fungera som ett instrument för att driva fram bättre arbetsvillkor i de multinationella företag som har verksamhet i utvecklingsländerna. Som redovisats i de kompletterande uppgifterna har regeringen bidragit med ca 1,6 miljoner kronor per år för opinionsbildning i samband med rättvisemärkta varor. Rättvisemärkning och miljömärkning av varor ger konsumenterna bättre förutsättningar att hålla sig informerade och underlag för att kunna agera.

För att stärka rättvisemärkningssystemet vill vi i likhet med uppfattningen i motion 2007/08:U201 (mp) förorda följande åtgärder:

- Främja etiska kriterier i offentlig upphandling i Sverige respektive i EU.
- Verka för att EU:s förhandlingar i WTO sätter som villkor att Aid for Trade ska gynna kriterierna för rättvisemärkning.
- Verka för att främja transparens mellan olika märkningssystem.

Vi ser positivt på att alltfler företag nu anammar ett synsätt där de inkluderar ansvar för sociala och miljömässiga konsekvenser för sina produkter. När rättvisemärkta produkter tar marknadsandelar från icke-märkta produkter skapar det ett tryck på marknaden som gör att goda produktionsvillkor blir en konkurrensfråga. Därigenom drivs hela marknaden till bättre produktionsvillkor och mer rimliga arbetsvillkor.

Motion 2007/08:U201 (mp) tillstyrks således i här aktuell del. Övriga motionsyrkanden har en annan inriktning som vi inte uppmärksammar i detta sammanhang. Dessa motionsyrkanden avstyrks.

4. Immaterialrätt, punkt 4 (s, v)

av Tomas Eneroth (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Alf Eriksson (s), Krister Örnfjäder (s), Berit Högman (s), Kent Persson (v) och Karin Åström (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U357 yrkande 13.

Ställningstagande

Vid sidan av övriga åtgärder för att förbättra folkhälsan anser vi att det är mycket viktigt att utvecklingsländernas tillgång till läkemedel främjas. Vår uppfattning, vilken motsvarar åsikterna i motion 2007/08:U357 (s), innebär att handelssystemet och särskilt TRIPs-avtalet ska anpassas till de fattiga – och inte i första hand till de rika – ländernas behov. Den nuvarande situationen innebär exempelvis svårigheter att få fram bromsmediciner mot aids som människor i fattiga länder kan ha råd med. Många analyser visar att TRIPs-avtalet är obalanserat och riskerar att vara i konflikt med FN:s millenniemål och de mänskliga rättigheterna. TRIPs-avtalet bör därför utvärderas i sin helhet.

Det var tänkt att de nya reglerna om tvångslicenser skulle innebära klart förbättrade möjligheter för fattiga länder att få tillgång till patenterade läkemedel. Tack vare Kommerskollegiums analys av effekterna av de nya reglerna har vi fått ökade kunskaper på området. Dessa kunskaper innebär att vi måste beakta att de nya reglerna hittills inte har använts fullt ut, vilket i sig kan förändras. Kommerskollegiums försiktiga slutsats är trots detta att de nya reglerna sannolikt inte kan förbättra tillgången på läkemedel generellt i utvecklingsländer. De nya reglerna ställer alltför stora krav på de fattiga länderna dels administrativt, dels resursmässigt. Enligt rapporten kan tekniskt och finansiellt bistånd vara värdefullt, t.ex. för att stödja importländer i att uppfylla de administrativa krav som reglerna ställer.

Sverige bör enligt vår mening vara mer pådrivande när det gäller att främja tillgången till läkemedel för utvecklingsländer och att TRIPs-avtalet ska tillämpas på ett sätt som stöder utvecklingsländers rätt att skydda folkhälsan samtidigt som immaterialrätten värnas.

Vi är medvetna om att utvecklingen av biotekniska produkter kräver stora investeringar i forskning och utveckling och att det immaterialrättsliga skyddet mot denna bakgrund är av avgörande betydelse för verksamheten. Därför är det av stort värde om politiska lösningar kommer fram som underlättar utvecklingsländernas tillgång till läkemedel utan att underminera patentsystemet. Samtidigt som patentskyddet genererar teknisk

utveckling och forskning om framtida mediciner måste det finnas utrymme för en flexibel och human tillämpning av reglerna i syfte att även fattiga människor i världens fattigaste länder ska få tillgång till medicin.

Med det anförda tillstyrker vi motion 2007/08:U357 (s) i aktuell del.

5. Vissa EU-frågor, punkt 5 (s)

av Tomas Eneroth (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Alf Eriksson (s), Krister Örnfjäder (s), Berit Högman (s) och Karin Åström (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U358 yrkande 14 och avslår motionerna 2007/08:U201 yrkande 4 och 2007/08:U353 yrkande 14.

Ställningstagande

Vi vill i likhet med uppfattningen i motion 2007/08:U358 (s) framhålla att globaliseringens utmaningar kräver ett intensivt samarbete inom EU. Inom ramen för EU blir det möjligt att stärka löntagarnas rättigheter, bekämpa arbetslösheten, öka konkurrenskraften, genomföra verkningfulla industripolitiska satsningar och förbättra livsmiljön.

Framför allt måste det satsas på en mer rättvis konkurrens inom EU. En aktiv europeisk konkurrensolitik skulle försvåra för de multinationella företagen att erövra allt större marknadsandelar på konsumenternas bekostnad. Vidare kan stora företagsfusioner stoppas så att mångfalden kan upprätthållas.

Därmed tillstyrks motion 2007/08:U358 (s) i aktuell del. Övriga motionsyrkanden har en annan inriktning och avstyrks.

6. Vissa EU-frågor, punkt 5 (v, mp)

av Kent Persson (v) och Lage Rahm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U201 yrkande 4 och avslår motionerna 2007/08:U353 yrkande 14 och 2007/08:U358 yrkande 14.

Ställningstagande

Vi anser att handelspolitiken ska bidra till en rättvis och hållbar global utveckling, som präglas av dels ett rättighetsperspektiv, dels de fattiga ländernas perspektiv. Fattiga människors behov, intressen och förutsättningar ska vara en utgångspunkt i strävandena efter en rättvis och hållbar utveckling. I likhet med uppfattningen i motion 2007/08:U201 (mp) är vi kritiska mot EU:s nya strategi om ett konkurrenskraftigt Europa i världen som EU-kommissionen antog hösten 2006. Enligt vår uppfattning har det blivit alltför stort fokus på att unionen ska behålla och helst öka sin egen konkurrenskraft. Strategin bör därför omformas och ta mer hänsyn till fattiga länder.

Därmed tillstyrks motion 2007/08:U201 (mp) i aktuell del. Övriga motionsyrkanden har en annan inriktning och avstyrks.

7. Tull på etanol, punkt 6 (v)

av Kent Persson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:T327 yrkande 20 och 2007/08:N399.

Ställningstagande

Jag stöder utskottets uppfattning om att regeringen i EU bör driva frågan om minskning eller borttagande av tullarna på etanol inom EU-kretsen i syfte att ett sådant upplägg också får ett vidare gehör inom WTO-förhandlingarna. Sätter EU ambitiösa mål för energi- och klimatfrågan måste medlen ses över. Beslutet i Tullkodexkommittén att under ett år tillåta svensk import av en kemisk blandning mellan jordbruksetanol och kemikalier, som utgör fordonsbränslena E85 och E95, är bra men räcker inte. Regeringen bör kraftfullt verka att tillståndet blir varaktigt.

Riksdagen bör göra ett tillkännagivande till regeringen om denna inriktning. Därmed tillstyrks de båda aktuella motionsyrkandena.

8. Miljöfrågor vid exportkreditgivning, punkt 8 (v)

av Kent Persson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:N291 yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Jag anser att många länder i väst bidrar till en ohållbar utveckling i utvecklingsländerna genom att de nationella exportkreditnämnderna ger finansiellt stöd till miljöskadliga investeringar i fattiga länder. När svenska entreprenörer är verksamma utomlands är det inte ovanligt att projektens finansiering stöds av statliga exportgarantier och exportkrediter. Projekt – även sådana som har en negativ miljöpåverkan – får visst statligt stöd genom att EKN inte har samma vinstkrav som vinstdrivande försäkringsbolag.

EKN:s miljöpolicy är inte heltäckande. I likhet med vad som anförs i motion 2007/08:N291 (v) bör samtliga projekt, dvs. även projekt som understiger 100 miljoner kronor, omfattas av en obligatorisk miljöprövning. Vidare bör tydliga riktlinjer utarbetas för vilka negativa miljöeffekter som inte kan accepteras. EKN bör ha ansvaret för att miljökonsekvensbeskrivningar genomförs.

Sverige har skrivit på ILO-konventionen, den s.k. barnkonventionen och konventionen om mänskliga rättigheter. EKN bör begära att företagen uppfyller kraven i dessa konventioner i samband med kredit- och garantigivning. Sverige bör vara ett föregångsland på detta område. Riksdagen bör genom ett uttalande ställa sig bakom vad som ovan har anförts angående miljöfrågor vid exportkreditgivning. Därmed tillstyrks de behandlade yrkandena i motion 2007/08:N291 (v).

9. Miljöfrågor vid exportkreditgivning, punkt 8 (mp)

av Lage Rahm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:N291 yrkandena 1 och 3 samt avslår motion 2007/08:N291 yrkande 2.

Ställningstagande

EKN:s miljöpolicy är inte heltäckande. I likhet med vad som anförs i motion 2007/08:N291 (v) bör samtliga projekt, dvs. även projekt som understiger 100 miljoner kronor, omfattas av en obligatorisk miljöprövning. Vidare bör tydliga riktlinjer utarbetas för vilka negativa miljöeffekter som inte kan accepteras.

Enligt den nämnda motionen bör EKN begära att företagen uppfyller kraven i konventioner som den s.k. barnkonventionen och konventionen om mänskliga rättigheter. Detta är även min uppfattning.

Däremot biträder jag inte önskemålet i motionen om att det bör vara EKN som har ansvaret för att miljökonsekvensbeskrivningar genomförs. Att – som nu – ett oberoende företag gör miljökonsekvensbeskrivningen anser jag vara en ändamålsenlig ordning.

Därmed tillstyrks två yrkanden i motion 2007/08:N291 (v). Ett yrkande i samma motion avstyrks.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:U201 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för reformer av Världshandelsorganisationen (WTO).
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om EU:s nya handelsstrategi Global Europe – competing in the world och att Sverige i EU bör verka för att strategin återtas och omformas.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rättvisemärkt och hur Sverige bör agera för att stödja rättvisemärkt.

2007/08:U353 av Kenneth G Forslund m.fl. (s):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utformningen av tjänstedirektivet.

2007/08:U357 av Olle Thorell m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa jordbrukssubventioner.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att handelssystemet måste ta ett bredare ansvar för hållbar social och ekologisk utveckling.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om TRIPS-avtalet.

2007/08:U358 av Kerstin Engle m.fl. (s):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fri, rättvis och hållbar handel.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa EU:s jordbrukssubventioner.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Sverige i den internationella konkurrensen.

2007/08:T327 av Lars Ohly m.fl. (v):

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen inom EU verkar för att tullavgifterna för etanol utanför EU tas bort.

2007/08:N213 av Peter Hultqvist och Kurt Kvarnström (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om obligatorisk rapportskyldighet för svenska företag verk-samma i regioner med svag regeringskontroll samt Utrikesdepartementets analys- och uppföljningsansvar rörande desamma.

2007/08:N245 av Staffan Anger (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökade möjligheter till exportkrediter för små företag.

2007/08:N291 av Kent Persson m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att initiera en översyn av EKN:s miljöpolicy så att det framgår vad som är en acceptabel klimat- och miljöpåverkan samt att även projekt under 100 miljoner kronor omfattas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör vara EKN som har ansvaret för att miljökonsekvensbeskrivningar genomförs och inte det enskilda företaget.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de företag som erhåller krediter från EKN ska följa grundläggande regler för arbetsrätt, barnkonventionen och konventionen om mänskliga rättigheter.

2007/08:N354 av Anita Brodén och Agneta Berliner (båda fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av verksamheter som motarbetar all typ av diskriminering, uppmuntrar till rättvisa handelsvillkor med tredje världen samt främjar en långsiktigt hållbar produktion.

2007/08:N399 av Margareta Cederfelt och Walburga Habsburg Douglas (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att minska handelshindren mellan EU och länder utanför uni-onen.

2007/08:A307 av Hillevi Larsson (s):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att EU driver en rättvis handelspo-litik.